

## СТАНОВИЩЕ

от проф. д.н. Юра Константинова,

Институт за балканистика с Център по тракология, БАН

за дисертацията на Кристиан Стефанов,

редовен докторант в катедра „Политология“, Философски факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“

във връзка с процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор“  
в направление 3.3. „Политически науки“

Темата на дисертационния труд: *„Предпоставки за радикализацията на социалдемократическото движение в България, 1891–1923. Българската работническа социалдемократическа партия (тесни социалисти) – от социалдемокрация към комунизъм“*, подготвена под научното ръководство на проф. д.п.н. Николай Найденов, е интересна и важна, особено предвид силно идеологизираните оценки за нея, характерни не само за общественото говорене, но разпространени и в научната книжнина. Още в увода на труда си Кристиан Стефанов декларира, че негова цел е да се дистанцира от поляризираните оценки и чрез анализ на различни макросоциални фактори да допринесе за по-балансирано разбиране на политическата радикализация и насилие в българското общество през първата половина на XX век (с. 5–7).

Теоретичната рамка на изследването и неговата методология са изяснени в уводната глава. Тя вписва националната специфика на темата в процесите на политическа радикализация в Европа и подчертава значението на Първата световна война и нейните последици за радикализацията. Хронологичният обхват на дисертацията от учредяването на БРСДП през 1891 г. до радикализирането на комунистическото движение във връзка със Септемврийското въстание през 1923 г. е обоснован и логичен. Структурата на дисертационния труд следва основните фактори, които според автора, водят до радикализацията на БРСДП (т.с.). Така всяка от следващите пет глави е посветена съответно на селската протестна политика, породена главно от модернизационния натиск; крайния национализъм; влиянието на дългия военен период; значението на международното комунистическо движение; възхода на политическото насилие в следвоенния период. Отлично впечатление прави фактът, че всяка глава е снабдена със самостоятелно заключение, което обобщава изводите на докторанта от

представяната в нея тематика. Заключение на дисертационния труд, съгласно изискванията на Правилника за приложение на ЗРАС, съдържа резюме на изводите, до които докторантът е достигнал, работейки върху темата.

Кристиан Стефанов определя изследването си като case study на радикализацията на българската левица, развито върху по-широката сравнителна перспектива на същия процес в различни европейски общества (с. 36). Този амбициозен подход изисква отлична ориентация както в българската, така и в чуждата литература по темата, умение, което докторантът е усвоил успешно. Впечатляващият списък с използвани източници в края на дисертацията доказва, че той познава основната литература по разглежданите в дисертацията въпроси. Важен принос на дисертационния труд е използването на архивен материал и непубликувани спомени, както и широкото използване на публикуван изворов материал – мемоарни съчинения, брошури, позиви и т.н., както и данни от пресата от епохата. Продължителната и пълноценна работа на докторанта с архивни източници и документални свидетелства има за резултат създаването на живо повествование, което представя убедителна картина на проблемите и трансформациите в българското общество в края на XIX и началото на XX в. Работата с исторически извори позволява на Кристиан Стефанов да се ориентира успешно в историческия период, с който се занимава и да избегне стереотипни и грешни твърдения. Вкарването в научен оборот на неизползвани архивни източници е гаранция за оригиналния характер на дисертационния му труд. Друго безспорно достойнство на дисертацията е успешното съчетаване на исторически и политологически методи на анализ.

Докторантът е изпълнил целите на изследването си и е формулирал три механизма на политическа радикализация в българския контекст: радикализация, породена от електоралното търсене; от външни фактори (в случая с началото на XX век, този фактор е олицетворен главно с натиска на Коминтерна) и от секюритизацията на политическия живот. Напълно правилно той откроява социалното напрежение като движеща сила, която стимулира радикализацията. Много ярко дисертацията демонстрира значението на т. нар. „военно десетилетие“, чиито последици пораждат не само в армията, но и сред цялото общество недоволство, което не може да остане в рамките на протестния електорален вот. Основателно е подчертано значението на авторитаризма, национализма и репресиите върху динамиката на политическото насилие. В следвоенния контекст са открити влиянието на Руската комунистическа партия върху БКП, както

секюритизацията на политическия живот, довели до категоризирането на българските комунисти като проблем за националната сигурност.

Обръщам внимание на докторанта, че преди предаването на дисертационния труд в НАЦИД трябва да бъдат оправени многото правописни и пунктуационни грешки, сред които пълни членове, изписване на векове, години, главни и малки букви, кавички и т.н., които създават лошо впечатление и омаловажават постиженията на труда му. Бих искала също така да му поставя два въпроса, основно свързани с историческия контекст на изследването му. На първо място, как би обяснил тесните връзки между лявото крило във ВМОРО и представители на БРСДП, напр. с Васил Главинов, Павел Делирадев, Никола Харлаков, след като твърди че интернационалната идеология, отстоявана от българските социалисти в края XIX и началото на XX в. ги противопоставя на водещия в този момент в България националистически дискурс и ги изолира от политическия живот. Вторият ми въпрос към Кристиан Стефанов е дали е открил съвпадение на кръговете, извършващи антигръцките и антиеврейските погроми в България.

Направените бележки и поставените въпроси не омаловажават вложените усилия и постиженията на докторанта, който демонстрира траен и задълбочен интерес към изследване на новата българска история с акцент върху социалните и национални конфликти в България в края на XIX и началото на XX в. Кристиан Стефанов е представил три публикации (едната от които под печат) по темата на дисертационния труд, а от автобиографията му е видно, че той има и други публикации, част от които също се вписват в темата на дисертацията му. Освен това, той е участвал в голям брой научни форуми.

Въз основа на гореизложеното смятам, че Кристиан Стефанов покрива необходимите изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ – изпълнени са минималните изискванията на ЗРАС и на Правилника за неговото приложение, както и образователната част от докторантурата, а представеният дисертационен труд съдържа оригинални и приносни резултати, както и доказателства, че авторът му може да провежда самостоятелни научни изследвания.

София, 27.01.2025 г.

проф. д.н. Юра Константинова